

સર્વોચ્ચ અદાલતે ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિએ કી.પ્રો.કોડની કલમ-૧૬૧ હેઠળ આપેલા નિવેદનને ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ-૩૨ હેઠળ મૃત્યુના કિસ્સામાં મરણોન્મુખ નિવેદન ગણી શકાય તેવું પુનઃઉચ્ચારણ કર્યું:

નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે, પ્રદિપ બિસોઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓડીસાના કેસમાં ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ-૧૬૧ હેઠળ ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિના પોલીસે નોંધેલા નિવેદનને તેના મૃત્યુના કેસમાં ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ-૩૨ હેઠળ મરણોન્મુખ નિવેદન ગણી શકાય તેવું પુનઃઉચ્ચારણ કરેલ છે.

પ્રસ્તુત ચુકાદો ઓડિસ્સા હાઈકોર્ટના ચુકાદા વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલ અપીલમાં, અરજદારે કરેલી અપીલથી તેનું ઠરાવેલું દોષિતપણું અને પાંચ વર્ષની સખત કેદની સજાને હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકારેલ હતી તેને રદ કરવાનો હતો જે અપીલને રદ કરાવેલ છે.

સર્વોચ્ચ અદાલતની નામદાર ન્યાયમૂર્તિ એ.કે.સીકરી અને નામદાર ન્યાયમૂર્તિ અશોક ભુષણની બનેલી ખંડપીઠીકાએ શ્રી ભગવાન વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી.ⁱⁱ ના ચુકાદાના ૨૩માં ફકરાનો સંદર્ભ કરતાં ઠરાવેલ છે કે :

“પુરાવા અધિનિયમની કલમ-૩૨(૧) જોતાં, એ બાબત સ્પષ્ટ છે કે, આવા નિવેદન સંબંધિત ગણાય જો નિવેદન કરનાર વ્યક્તિ તે સમયે અવસાન પામવાની અપેક્ષામાં હોય અથવા ના હોય આવા નિવેદનના અસાધારણ પાસાને ધ્યાને લેતાં તે પુરાવા અધિનિયમની કલમ-૩૨(૧) હેઠળ આવૃત્ત થાય છે, ફરીથી આ કોર્ટે આવા પુરાવાને મરણોન્મુખ નિવેદન તરીકે રેકર્ડ કરવા માટે અત્યંત કાળજી અને સાવધાની રાખવા સૂચવેલ છે.”

તે જ ચુકાદાના ૨૪ માં ફકરામાં વધુમાં કહેવામાં આવેલ છે કે:

“જ્યાં સુધી ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ-૧૬૨(૨) ની અસરને સંબંધ છે, કાનુની ધારણા તરીકે, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળના અપેક્ષિત સંજોગો કરતાં અલગ રીતે નિવેદન ઉપર આધાર રાખી શકાય, જેમ કે, પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલશ્રીએ સાચી રીતે દલીલ કરેલ છે કે, એક વાર કહેવાયેલ નિવેદન કી.પ્રો.કોડની કલમ ૧૬૧ હેઠળના રેકર્ડમાં જાય તેથી તે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૨(૧) ના ચારખુણામાં આવૃત્ત થતા મરણોન્મુખ નિવેદનના લક્ષણો પ્રાપ્ત કરે છે, તેથી કલમ ૩૨(૧) થી સંચાલિત થતાં નિવેદનની

જે કોઈપણ આવશ્યકતાઓ લાગુ પાડવામાં આવે તો પણ તે સ્વયં સંચાલિતપણે બધાજ પરિબળો સહિત આવુ નિવેદન એકવાર કી.પ્રો.કોડની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાય તેથી પ્રાપ્ત કરેલ છે. કાયદાનું ઉપરોક્ત કથન એવી સ્થિતિમાં પરિણામે છે કે કલમ ૧૬૧ હેઠળ પીડિતનું નિવેદન ત્યાર પછી પીડિતના મૃત્યુ પામવાના બનાવથી નિવેદન કરનાર વ્યક્ત જે પીડિત હતો તેનાથી ફરિયાદી સત્તાધિકારી કહેવાયેલ નિવેદન ઉપર તેમાં કહેવાયેલી વિગતોના પ્રકારથી કહેવાયેલ નિવેદનને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૨(૧) હેઠળ આવતા મરણોન્મુખ નિવેદન માની લઈ તેનો આધાર લઈ શકે છે અને તેથી મરણોન્મુખ નિવેદનની નોંધણી માટેના લાગુ પડતા તમામ માપદંડો તદ્દનુસાર તેવો દાવો કરવામાં આવતા નોંધાયેલા નિવેદનને લાગુ પડશે.”

અંતમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કરેલ છે કે :

“અમે ધ્યાને લીધેલ છે કે, આ કોર્ટે પ્રસ્થાપિત કરેલ છે કે, કી.પ્રો.કોડની કલમ ૧૬૧ હેઠળનું નિવેદન, જે કલમ ૩૨(૧) હેઠળ આવૃત્ત થાય છે તે સંબંધિત છે અને ગ્રાહ્યતા પ્રાપ્ત છે. તેથી, અમને ટ્રાયલકોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટના ઘવાયેલી વ્યક્તિના તપાસ અધિકારીએ નોંધેલા નિવેદન ઉપર આધારીત ચુકાદામાં કોઈ ભૂલ હોવાનું જણાતું નથી.”

તેથી ટ્રાયલકોર્ટના ચુકાદાને માન્ય રાખતાં, એપેલ કોર્ટે જણાવ્યું હતુંકે, ટ્રાયલ કોર્ટે મરનારના નિવેદનને મરણોન્મુખ નિવેદન તરીકે ગ્રાહ્ય રાખવામાં કોઈ ક્ષતિ કરેલ નથી કારણ કે નિવેદનમાં મૃત્યુના કારણનું વર્ણન કરવામાં આવેલ છે. તેથી ટ્રાયલ કોર્ટ અરજદારને દોષિત ઠરાવવામાં અને તેની પાંચ વર્ષની કેદની શિક્ષા કરવામાં સાચી હતી.

તેથી તે હજી પણ સારો કાયદો પૂર્વના આ બાબતોના નિર્ણયના સંદર્ભથી બની રહે છે.

i ફોજદારી અપીલ નં. ૧૧૯૨/૨૦૧૮

ii (૨૦૧૩) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૩૭